

Νεοελληνικές διάλεκτοι: Πως (υποτιθέμενοι) περιθωριακοί κώδικες συνιστούν (στην πραγματικότητα) γλωσσικό πλούτο

ΜΑΡΙΝΑ ΤΖΑΚΩΣΤΑ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

MARTZAK@UOC.GR MARTZAK74@GMAIL.COM

Ερωτήματα

- ❖ Ερώτημα 1: Τι είναι γλώσσα;
- ❖ Ερώτημα 2: Γιατί αξίζει να ασχοληθούμε με τις διαλέκτους;
- ❖ Ερώτημα 3: Ποια είναι η σχέση της διαλέκτου με την Νεοελληνική;
- ❖ Ερώτημα 4: Γιατί οι γλωσσικές ποικιλίες είναι υποτιμημένες; Γιατί όταν θέλουμε να διακωμωδήσουμε πρόσωπα (και καταστάσεις) βάζουμε στο στόμα τους ντοπιολαλιές;

Στόχοι

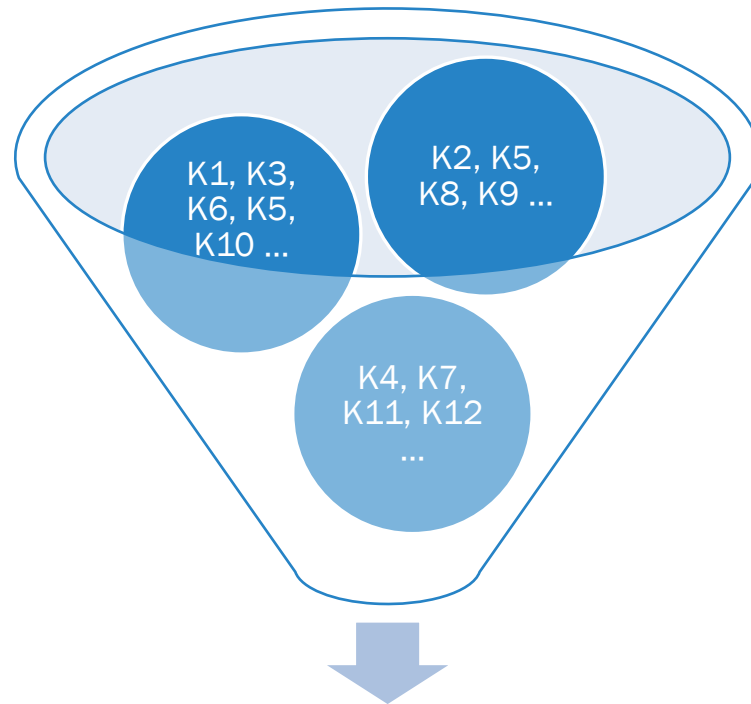
- ❖ Να καταρρίψουμε μύθους σχετικά με την αξία των διαλέκτων και την σημασία της χρήσης τους και της αναβίωσής τους.
- ❖ Να αναδείξουμε το γεγονός ότι οι γεωγραφικές γλωσσικές διάλεκτοι είναι, αφενός, ένα σημαντικό εργαλείο καλλιέργειας της γλωσσικής μας επίγνωσης, δηλαδή της συνειδητής γνώσης που έχουμε για την γλώσσα μας και τους πιθανούς εκφραστικούς τρόπους της και, αφετέρου, ένας τρόπος κατανόησης του «Άλλου».
- ❖ Να παρουσιάσουμε τρόπους ενσωμάτωσης των γλωσσικών ποικιλιών στην γλωσσική διδασκαλία.

Μύθοι περί γλώσσας

- ❖ Υπεροχή του γραπτού λόγου έναντι του προφορικού
- ❖ πλούσιες και φτωχές γλώσσες
- ❖ ανώτερες και κατώτερες γλώσσες
- ❖ γλώσσες για το ... 'σπίτι' και γλώσσες εκτός – οι διάλεκτοι (?) ως αποκλίνουσες γλωσσικές μορφές
- ❖ η υπερτρισχιλιετής ενότητα και συνέχεια της Ελληνικής
- ❖ η Ελληνική – μητέρα όλων των γλωσσών

Ερώτημα 1

Τί είναι γλώσσα;

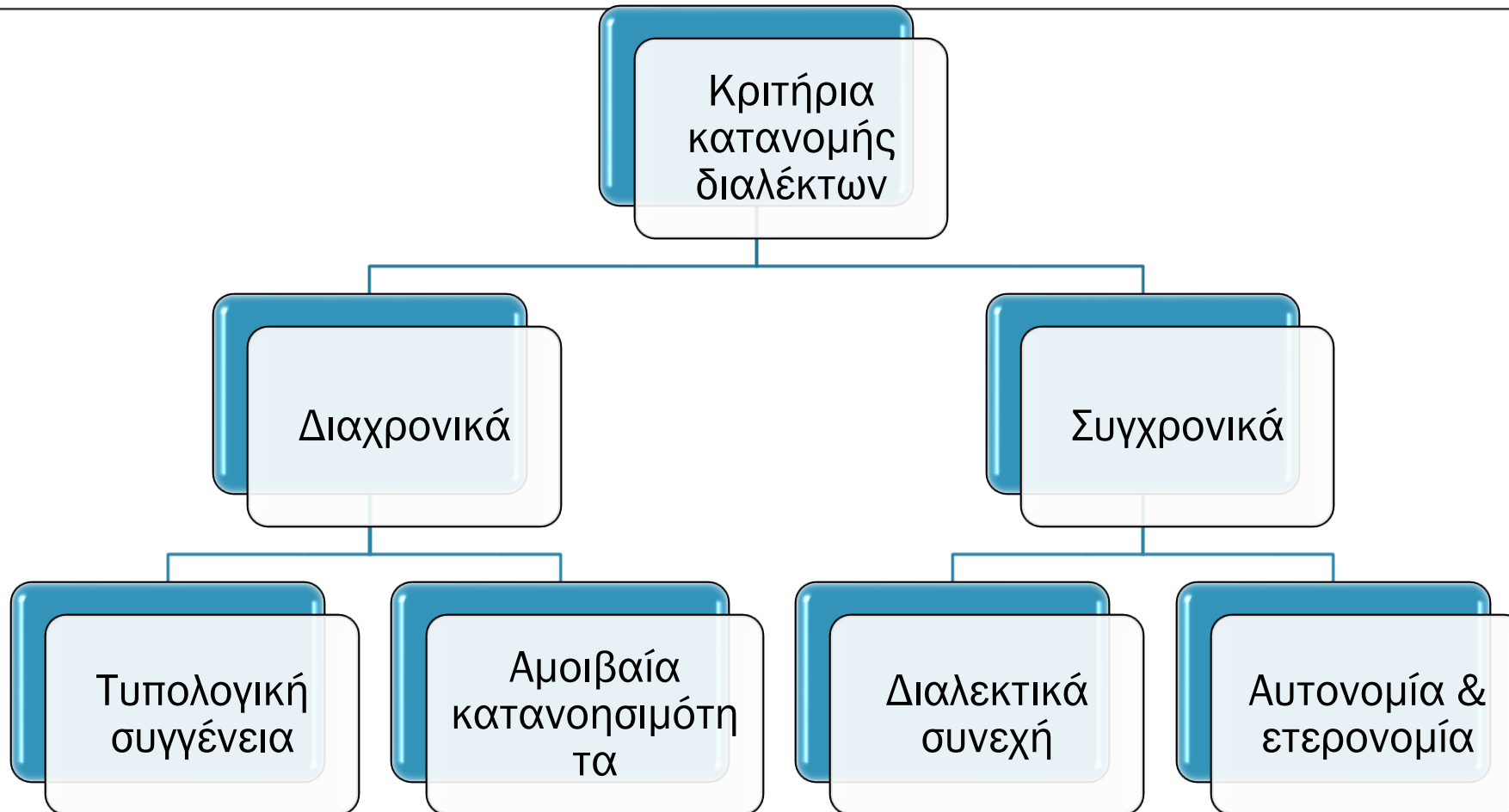

Ένα δομικό σύστημα σε χρήση

Γλωσσικές ποικιλίες

- ❖ Κοινωνικές
- ❖ Γεωγραφικές

Που εδράζονται οι μύθοι

Ερώτημα 2

Γιατί αξίζει να ασχοληθούμε με τις διαλέκτους;

Τί μπορούν να είναι οι γλώσσες;

- ❖ Πρώτες
- ❖ Δεύτερες
- ❖ Γλώσσες υψηλού/ χαμηλού κύρους
- ❖ Μειονοτικές
- ❖ Φθίνουσες (σε κίνδυνο γλωσσικού θανάτου)
- ❖ Συστήματα σε επαφή
- ❖ Συστήματα σε αλλαγή

Ερώτημα 3

Ποια είναι η σχέση της διαλέκτου με την Νεοελληνική;

❖ Η αξία των πελοποννησιακών και εφτανησιώτικων ιδιωμάτων

Ερώτημα 4

- ❖ Γιατί οι γλωσσικές ποικιλίες είναι υποτιμημένες;
- ❖ Γιατί όταν τείνουμε να διακωμωδήσουμε πρόσωπα (και καταστάσεις) βάζουμε στο στόμα τους ντοπιολαλιές;
- ❖ Γλώσσες κύρους & διαλεκτική ταυτότητα

Γλωσσική ιδεολογία - στάσεις

Μελετά τις στάσεις/ απόψεις των ομιλητών μιας γλώσσας

Το παράδειγμα της Κρητικής

Διάλεκτος, ιδίωμα ή γλώσσα;

Χαρακτηριστικά της κρητικής γλώσσας

- ❖ Η κρητική διάλεκτος απαντά σε γραπτή μορφή ήδη από τον 14ο αιώνα και κυρίως κατά την ακμή της κρητικής λογοτεχνικής παραγωγής (16ος αιώνας μέχρι τα μέσα του 17ου).
- ❖ Από το 1669 και εξής, όταν δηλαδή το νησί κατακτήθηκε από τους Τούρκους, δεν υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες μέχρι τον 19ο αιώνα, οπότε λόγιοι άρχισαν να εκδίδουν συλλογές με προφορικό υλικό (κυρίως δημοτικά τραγούδια, δηλαδή ρίμες).

Αλλαγή & επαφή στην κρητική γλώσσα

Κρητική	Αρχαία ελληνική
Γλακώ - 'τρέχω'	Γλακάω-ώ
Παίζω - 'χτυπώ'	παίω
Ανεστορούμαι- ανεστορίζω	ανιστορέω
ρέγουμαι	ορέγομαι
Αλισάχνη - 'λεπτό αλάτι'	Αλός άχνη
Εσυνείκασα - 'έβγαλα το συμπέρασμα'	συνεικάζω
Χάμαι - 'κάτω'	χαμαί
Ταχιά - 'γρήγορα'	Ταχύς
Μπλιο - 'πλέον'	πλέον
ταϊτέρου	ταχυτέρου

Αλλαγή & επαφή στην κρητική γλώσσα

Κρητική	αραβική	820/29
Ινκιάρι – ‘άρνηση’	-	-
ναμάζι – ‘προσευχή’	-	961
Μπέιτ ουλλάχ – ‘ναός του Θεού’	-	
Απράτι – ‘αποσκευές’	-	
Αλίφ μπε τζουτζού – ‘αλφαβητάρι’	-	
Ταρίχια – ‘ιστορία’	-	
Αλλάχου εκπέρ – ‘μέγας Θεός’	-	
Ατζούμπαλος – ‘αδέξιος’	-	
Αμανάτι – ‘στόχος, ακοπός’	-	
Αμιράς = ‘στρατηγός, τοπάρχης’	-	

Αλλαγή & επαφή στην κρητική γλώσσα

1206-
1570

Κρητική	βενετσιάνικη
Τσετάρω – ‘δέχομαι’	accetar
Στιμάρω – ‘εκτιμώ’	stimar
Ρουβάρω – ‘κλέβω’	rubar
Στουπίρω – ‘καταπλήσσω’	stupir
Ριγοσίρω – ‘επιτυγχάνω’	riuscir
Αβισέρνω – ‘συμβουλευώ’	avisar
Σκαπετέρνω – ‘δραπετεύω’	scapar
Αμποντερεύω – ‘αφθονώ’	abbondar
Βιστιρίζω – ‘επενδύω’	investir
Πούρι – ‘λοιπόν, μάλιστα’	pure

Αλλαγή & επαφή στην κρητική γλώσσα

1669-
1869

Κρητική	τουρκική
Αμπλά – ‘αδερφή’	abla
Ασκαλντί/ασκαρντί – ‘παραλίγο’	Az kaldı
Ελίφι – ‘φυτικό σφουγγάρι’	lif
Κερεβίζι – ‘σέλινο’	kereviz
Κουρκουζάνης – ‘δειλός’	korku
Μιλέτι – ‘φυλή/ ράτσα’	millet
Νεφέσι – ‘ρουφηξιά καπνού’	nefes
Νταμαύλησι/ νταμαυλησί – ‘μικρή αυλή’	Dam avlusu
Ορτάκης – ‘συνέταιρος, σύντροφος’	ortak
Τσαίλι/ τσακίλι – ‘χαλίκια, βότσαλα’	Çakıl, çagıl

Φωνολογία

- ❖ Δασεία προφορά των /k/, /γ/, /x/, /g/ μπροστά από [i] και [e].
- ❖ Έντονα συριστική προφορά του [s]
- ❖ Το /t/ προφέρεται ως [θ] και το /d/ ως [δ] μπροστά από ημίφωνο /j/: [máθɟa] (μάτια), [arxoðjá] (αρχοντιά) → αφομοίωση
- ❖ Σιγάται/ αποηχ(ηρ)οποιείται το τελικό /n/ στη γενική πληθυντικού: [to jer.ma.nó] (των Γερμανών) [to spri.θɟó] (των σπιτιών).

Φωνολογία

- ❖ Τα /b/, /d/, /g/ προφέρονται χωρίς έρρινο στοιχείο: [to go.pe.lió] (των κοπελλιών), [to be.ti.nó] (των πετεινών), [to dur.kó] (των Τούρκων).
- ❖ Τα συμφωνικά συμπλέγματα συχνά απλοποιούνται: [á.θro.pos] (άνθρωπος), [fta.mé.nos] (φτασμένος), [a.θός] (ανθός).
- ❖ Ηχηροποίηση αρχικών άηχων κλειστών συμφώνων σε αρχική θέση ή σε θέση μετά από φωνήεν ή μεταξύ φωνηέντων [o ga.na.pés] (ο καναπές).

Οι κρητικές μελωδίες

Είδη κρητικών τραγουδιών:

- ❖ Μαντινάδες,
- ❖ Ριζίτικα,
- ❖ Πολύστιχα Ιστορικά Αφηγηματικά,
- ❖ Μοιρολόγια,
- ❖ Ταμπαχανιώτικα

Μαντινάδες

- ❖ Η πιο συνηθισμένη μορφή λαϊκού τραγουδιού, αποτελούν ποιητικό είδος το οποίο απαντάται σε ολόκληρη την Κρήτη.
- ❖ Δίστιχα τραγούδια, αποτελούνται από δεκαπεντασύλλαβους ομοιοκατάληκτους στίχους.
- ❖ Ο όρος μαντινάδα προέρχεται από τη βενετσιάνικη λέξη *matinada* → «πρωινή καντάδα» (= ερωτικό τραγούδι που τραγουδιόταν τις πρωινές ώρες κάτω από το παράθυρο της αγαπημένης)

Μαντινάδες

- ❖ Αξιοθαύμαστη σύνθεση των μαντινάδων
- ❖ αυτοσχέδιο δίστιχο με πλήρες νόημα
- ❖ Αναφέρονται στον έρωτα και την αγάπη. Επίσης, γνωμικές, διδακτικές, φιλοσοφικές, πειραχτικές, σκωπτικές, τολμηρές.
- ❖ Δίστιχα της βάπτισης, του αρραβώνα, του γάμου, του Κλήδονα, της κλεψιάς, της βεντέτας, της φυλακής κ.λπ.
- ❖ Τραγουδιούνται με ή χωρίς συνοδεία μουσικών οργάνων, πάνω στις μελωδίες α) των παραδοσιακών κρητικών χορών (χανιώτικου συρτού, σιγανού, σούστας (Ρεθύμνου), μαλεβιζώτη, αγκαλιαστού), β) των σκοπών της ρίμας του Ερωτόκριτου β) των κοντυλιών.

Μαντινάδες

Κοντυλιές

- ❖ Ένα από τα βασικότερα είδη της κρητικής μουσικής, με μακραίωνη παράδοση και ρίζες στην Ανατολική Κρήτη.
- ❖ Μουσικές φράσεις, από τις οποίες συγκροτούνται οργανικές μελωδίες, τραγούδια ακόμα και χοροί.
- ❖ Περίτεχνες κοντυλιές από τις επαρχίες Σητείας και Ιεράπετρας (που άλλοτε τραγουδιούνται και άλλοτε όχι, με γρήγορη ή αργή ρυθμική αγωγή και οι οποίες ενίοτε χορεύονται).
- ❖ Διάφορες ονομασίες (στειακές, ιεραπετρίτικες, κοντυλιές της νύχτας, κοντυλιές Καλογερίδη, κοντυλιές του Αλή - ανάλογα με την τονικότητά τους κοντυλιές στη φα, κοντυλιές στη ντο, κοντυλιές στη ρε κ.λπ.)

Ριζίτικα

- ❖ **Τραγούδια** του νομού Χανίων – δεκαπεντασύλλαβοι ομοιοκατάληκτοι στίχοι
- ❖ Στους ντόπιους γνωστά και ως **λευκορείτικα** τραγούδια
- ❖ Επίσης γνωστά ως **σφακιανά**
- ❖ Όρος που επινοήθηκε, υιοθετήθηκε, κυριάρχησε και καθιερώθηκε τελικά τον 20^ο αιώνα.
- ❖ Δόθηκε από τους νεότερους μελετητές → τραγούδια - προϊόντα της ρίζας, δηλαδή των πρόποδων των βουνών.
- ❖ Κατά άλλη εκδοχή τα ριζίτικα προέρχονται από την αρχαία Ριζηνία, τα σημερινά Μεσκλά της επαρχίας Κυδωνίας.

Ριζίτικα

- ❖ Όχι πολλά στοιχεία για την προέλευσή τους
- ❖ Τα περισσότερα = δημιουργήματα των αιώνων της Βενετοκρατίας και της Τουρκοκρατίας
→ ρίζες που φτάνουν μέχρι τη Βυζαντινή περίοδο
- ❖ Κατά άλλους, τα ριζίτικα αποτελούν τη συνέχεια των πολεμικών ασμάτων των Δωριαίων, που εγκαταστάθηκαν γύρω στα 1000 π. Χ. στις ορεινές περιοχές των Χανίων και διατήρησαν τις πανάρχαιες παραδόσεις τους αναλλοίωτες στο πέρασμα του χρόνου.
- ❖ Θεματολογία: η αγάπη για τη λευτεριά, ο θαυμασμός απέναντι στους ανδρειωμένους, τα συναισθήματα για τη φιλία και τη φιλοξενία, η ποιμενική ζωή, η αγάπη για τη φύση, οι οικογενειακοί δεσμοί, η βεντέτα, ακόμη και ο έρωτας, ιστορικά πρόσωπα και γεγονότα.

Ριζίτικα

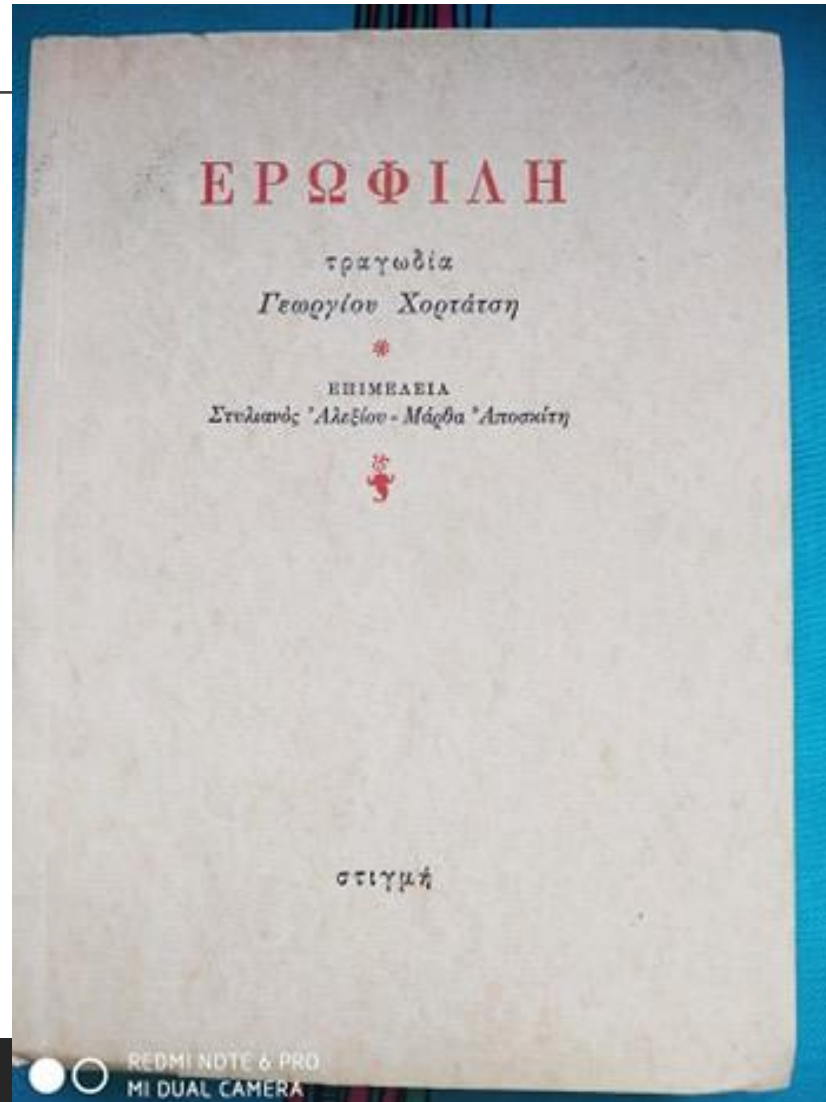
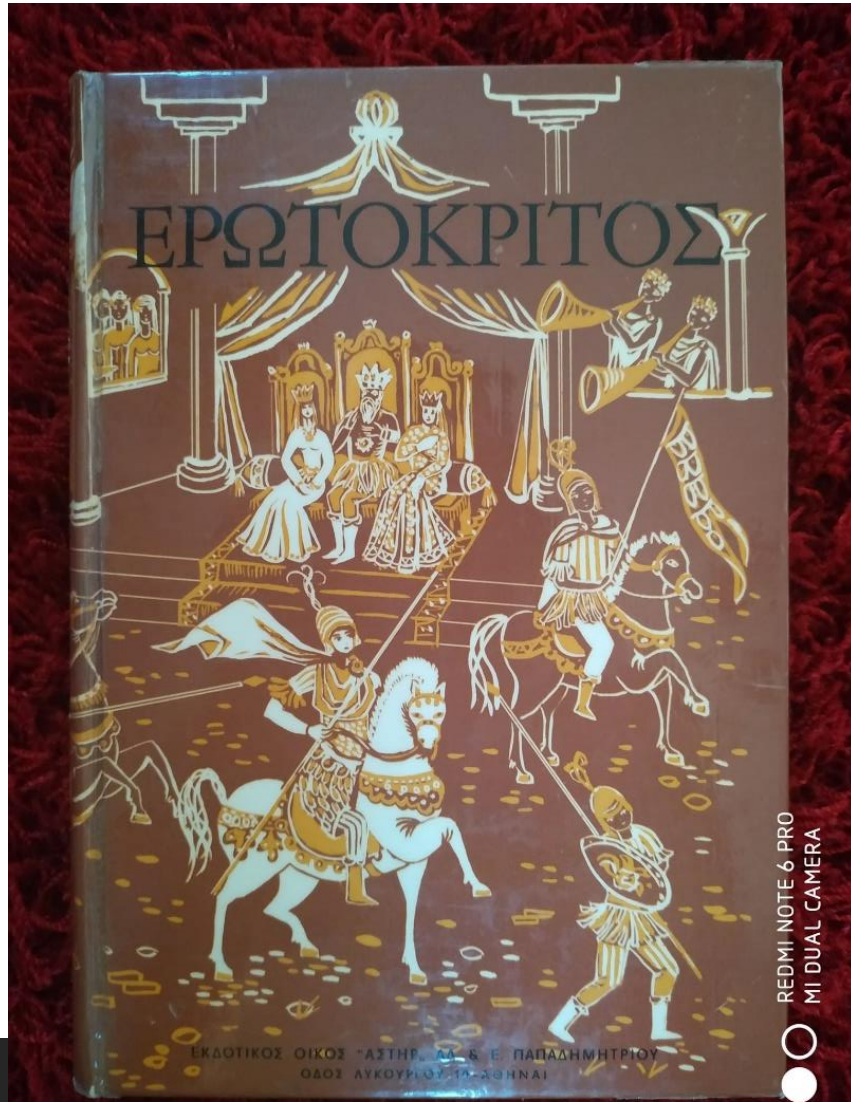

- ❖ Τραγουδιούνται a capella, δηλαδή χωρίς συνοδεία μουσικών οργάνων.
- ❖ 32 μέχρι σήμερα σκοποί
- ❖ Η μελωδία υποτάσσει το στίχο και τον προσαρμόζει στα δικά της καλούπια. Υπάρχουν δύο είδη τραγουδιών.
- ❖ Ριζίτικα της τάβλας
- ❖ Ριζίτικα της στράτας (π.χ. μεταφορά, προίκας, γαμήλια πομπή (ψήκι))

Ρίμες

- ❖ Πολύστιχα ιστορικά - αφηγηματικά τραγούδια
- ❖ Αναφέρονται σε πρόσωπα ή γεγονότα της κρητικής ιστορίας με τοπική ή ευρύτερη διάσταση συνεχίζοντας την παράδοση της έμμετρης λαϊκής χρονικογραφίας των μεταβυζαντινών χρόνων.
- ❖ Όλα σχεδόν στον ομοιοκατάληκτο δεκαπεντασύλλαβο στίχο.
- ❖ Όσο πιο εκτενή είναι, τόσο πιο αξιόλογα θεωρούνται
- ❖ Αντιπροσωπευτικά δείγματα ρίμας είναι: το «Τραγούδι του Δασκαλογιάννη», το «Τραγούδι του πύργου του Αλιδάκη», το «Τραγούδι του Θοδωρομανώλη», το «Τραγούδι του Καπετάν Μιχάλη Κόρακα».

Το 'θαύμα' της κρητικής λογοτεχνίας

Ερωτόκριτος 1

REDMI-NOTE 6 PRO
MI DUAL CAMERA

Τοῦ κύκλου τὰ γυρίσματα π' ἀνεβοκατεβαίνου,
καὶ τοῦ τροχοῦ, π' ὄρες ψηλὰ κι' ὄρες στὰ βάρη πηαίνου
μέ τοῦ καιροῦ τ' ἀλλάματα, π' ἀναπατημὸ δὲν ἔχου,
μὰ στὸ καλὸ κι' εἰς τὸ κακὸ περιπατοῦν καὶ τρέχου,
καὶ τῶν ἀρμάτων οἱ ταραχές, ὄχθριτες καὶ τὰ βάρη, 5
τοῦ ἔρωτα οἱ μπόρεςες καὶ τῆς φιλιᾶς ἡ χάρη,
αὐτάνα μ' ἐκινήσασι τῆ σήμερον ἡμέρα
ν' ἀνατιβάλω καὶ νὰ πῶ τὰ κάμαν καὶ τὰ φέρα
ς μὴν κόρη κι' ἕναν ἄγγουρο, ποὺ μπερδευτῆκα δμάδι 10
σὲ μιὰ φιλιὰν ἀμάλαγη μὲ δίχως ἀσκημάδι·
κι' ὅποιος τοῦ πόθου δούλεψε εἰσὲ καιρὸν κιανένα,
ἄς ἔρθη νὰ τ' ἀφουκραστῆ ὅ,τ' εἶναι ἐδῶ γραμμένα,
νὰ πάρη ξόμπλι κι' ἀρμηνεῖα βαθιὰ νὰ θεμελιώνη
πάντα σ' ἀμάλαγη φιλιὰ, ὅπου νὰ μὴ κομπώνη· 15
γιατὶ ὅποιος δίχως πιβουλιὰ τὸν πόθον του ξετρέχει,
εἰς τὴν ἀρχὴν ἄβασανιστῆ, καλὸ τὸ τέλος ἔχει.
Ἀφουκραστῆτε τὸ λοιπὸ, κι' ἄς πιάνη ὁπού 'χει γνώση,
γιὰ νὰ κατέχη ἄλλοῦ βουλή κι' ἀπόκριση νὰ δώσει.

Ερωτόκριτος 2

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ Α
60) Τοι περαζόμενους καιρούς, πού οί Ἕλληνες ὄριζα,
κι' ὀπου δέν εἶχε ἡ πίστη ντως θεμέλιο μηδὲ ρίζα, 20
τότες μιὰ ἀγάπη μπιστικὴ στὸν κόσμον φανερώθη,
κι' ἐγράφη μέσα στὴν καρδιά κι' οὐδὲ ποτέ τζη λιώθη,
καὶ μὲ τιμὴ ἦσα δυὸ κορμιὰ στοῦ πόθου τὸ καμίνι,
καὶ κάμωμα πολλὰ ἀκριβὸ σ' ἔτοιους καιροὺς ἐγίνη 25
εἰς τὴν Ἀθήνα, πού 'τονε τσῆ μάθησης ἡ βρωσις
καὶ τὸ θρονὶ τῆς ἀρετῆς κι' ὁ ποταμὸς τσῆ γνώσης.
Ρήγας μεγάλος ὄριζε τὴν ἄξα χώρα κείνη
μ' ἄλλες πολλές, κι' εἰς ἀντρείγες ἔξακουστὸς ἐγίνη·
Ἡράκλη τὸν ἐλέγασι, ξεχωριστὸ ἀπὸ τς ἄλλους, 30
ποπανωθιὸ 'ς τσι φρόνιμους, πρῶτος εἰς τσι μεγάλους,
ξετελειωμένος βασιλιός, πλιὰ ἄξος σὲ πᾶσα τρόπο,
πού οἱ ἐμιλιές του ἦσα σκολειὸ καὶ νόμος τῶν ἀθρώπων.
'Απὸ μικρὸς παντρεύτηκε κι' ἐσυντροφιάστη δμάδι
μὲ ταίρι, πού ποτέ κιανεὶς δέν τοῦ 'βρισκε ψεγάδι·
'Αρτέμη τὴν ἐλέγασι τὴ Ρήγισσαν ἐκείνη, 35
ἄλλη κιαμιὰ στὴ φρόνεψη ἴσα τζη δέν ἐγίνη·
κι' οἱ δυὸ σομπροπατούσανε, στὴ ζυγαρὰν ἐσάζα,
στὴν ὄρεξιν εὐρίσκουνταν, 'ς τσι γνῶμες ἐταιριάζα·
ἀγαπημένο ἀντρόγυνο ἦτονε πλιὰ παρ' ἄλλο, 40
καὶ μόνον ἓνα λογισμὸν εἶχαν πολλὰ μεγάλο,
γιατὶ ἦσανε χρόνους μαζί, καὶ τέκνο δέν ἐκάμα,
σ' ἔγνοια μεγάλη καὶ καημὸ τς ἦβραζε νύκτα μέρα,
κάρβονο μὲς στὰ σωθικὰ τς ἦβραζε νύκτα μέρα,
μὴν ἔχοντας κληρονομιά σιμώνοντας τὰ γέρα. 45
Τὸν Ἥλιο καὶ τὸν Οὐρανὸ συχνιὰ παρακαλοῦσα,
γὰ νὰ τς ἀξώση καὶ νὰ δοῦν παιδί, πού πεθυμοῦσα.
Περνοῦν οἱ χρόνοι κι' οἱ καιροί, κι' ἡ Ρήγισσα γαστρῶθη,
κι' ὁ Ρήγας ἐκ τὸ λογισμὸ καὶ βάρος ἐλυτρώθη.
'Αγάλια ἀγάλια σίμωσε κι' ἦρθεν ἐκεῖν' ἡ ὄρα, 50
νὰ γεννηθῆ κληρονομιά, ν' ἀναγαλλιᾶσ' ἡ χώρα·

Ερωτόκριτος 3

Ἦκουσες τὰ μαντάτα

π' ὁ κύρης σου μὲ ξόρισε σιῆς ξενιτειᾶς τῆ στρατά; 1355
κι' ἐφάνηκέν του σφάηκε ὀγιά ἀφορμὴ δική σου,
σάν ἤμαθε τὴν προξενειά, πού 'πες νὰ τοῦ μιλήσου;
κι' ἔτοιγας λογιῆς ἐμάνισε, τόσο βαρὺ τοῦ φάνη,
π' ὁ κύρης μου 'κ τὴν πρίκαν του λογιᾶζω ν' ἀποθάνη. 1360
Τέσσερεις μέρες μοναχὰ μοῦ 'δωκε ν' ἀνιμένω
κι' ἀπόκει νὰ ξενιτευτῶ, πολλὰ μακρὰ νὰ πηαίνω.
Καὶ πῶς νὰ σ' ἀποχωριστῶ, καὶ πῶς νὰ σοῦ μακρύνω,
καὶ πῶς νὰ ζήσω δίχως σου στὸν ξορισμὸν ἐκεῖνο;
Ἐσίμωσε τὸ τέλος μου, μάθεις τὸ θές, κερά μου, 1365
στά ξένα πῶς μὲ θάψασι κι' ἐκεῖ 'ν' τὰ κόκαλά μου.
Κατέχω το κι' ὁ κύρης σου γλήγορα σὲ παντρεύγει,
ρηγόπουλο, ἀφεντόπουλο, σάν εἶσαι σύ, γυρεύγει,
κι' οὐδὲ μπορεῖς ν' ἀντισταθῆς 'ς τὰ θέλουν οἱ γονεῖς σου, 1370
νικοῦν τὴνε τὴ γνώμη σου κι' ἀλλάσσει ἢ ὄρεξή σου.
Μιὰ χάρη, ἀφέντρα, σοῦ ζητῶ, κι' ἐκείνη θέλω μόνο,
καὶ μετὰ κείνη ὀλόχαρος τὴ ζήση μου τελειώνω
τὴν ὥρα π' ἀρραβωνιαστῆς, νὰ βαρυναστενάξης,
κι' ὄντε σὰ νύφη στολιστῆς, σάν πατρεμένη ἀλλάξης, 1375
ν' ἀναδακρυώσης καὶ νὰ πῆς, Ρωτόκριτε καημένε,
τὰ σοῦ 'τασσα λησμόνησα, τό 'θελες μπλιὸ δὲν ἔναι
κι' ὄντε σ' ἀγάπη ἄλλοῦ γαμπροῦ θές δώσεις τὴν ἔξά σου,
καὶ νοικοκύρης νὰ γενῆ στά κάλλη τς ὁμορφιάς σου, 1380
κι' ὄντε μὲ σπλάχνος σὲ φιλῆ καὶ σὲ περιλαμπάνη,
θυμήσου 'νοῦς ὀπου γιὰ σὲ ἐβάλθη ν' ἀποθάνη
θυμήσου πῶς μ' ἐπλήγωσες κι' ἔχω θανάτου πόνο
κι' οὐδὲ ν' ἀπλώσω μοῦ 'δωκες σκιᾶς στὸ δακτύλι μόνο.
Καὶ κάθε μῆνα μιὰ φορὰ μέσα στὴν κάμερά σου
λόγιαζε τὰ 'παθα γιὰ σὲ νὰ μὲ πονῆ ἢ καρδιά σου,

Ερωτόκριτος 4

καὶ πιάνε καὶ τὴ ζγουραφιά πού ἄβρες στ' ἀρμάρι μέσα 1385
καὶ τὰ τραγούδια πού ἄλεγα κι' ὅπου πολλὰ σ' ἀρέσα,
καὶ διάβαζέ τα, θώρφειε τα κι' ἀναθυμοῦ κι' ἐμένα,
πού μὲ ξεορίσανε γιὰ σὲ πολλὰ μακρὰ στὰ ξένα·
κι' ὄντε σοῦ ποῦν κι' ἀπόθανα, λυπήσου με καὶ κλάψε
καὶ τὰ τραγούδια πού ἄβγαλα, μὲς στὴ φωτιά τὰ κάψε, 1390
γιὰ νὰ μὴν ἔχης ἀφορμὴ εἰσὲ καιρὸν κιανένα
μπλιό σου νὰ τ' ἀναθυμηθῆς, μὰ νὰ ἴν' λησμονημένα.
Παρακαλῶ, θυμοῦ καλὰ ὅ,τι σοῦ λέω τώρα,
καὶ γλήγορα, μισεύγω σου, μακραίνω ἀπὸ τὴ χώρα·
κι' ἄς τάξω ὁ κακορίζικος πῶς δὲ σ' εἶδα ποτέ μου, 1395
μὰ ἔναν κερὶν ἀφτούμενο ἐκράτουν κι' ἤσβησέ μου·
μ' ὅπου κι' ἄν πῶ κι' ἄ βρεθῶ κι' ὅ,τι καιρὸν κι' ἄ ζήσω,
τάσσω σου ἄλλη νὰ μὴ δῶ μηδὲ ν' ἀναντρανίσω.
Καλλιὰ ἔχω σὲ μὲ θάνατο παρ' ἄλλη μὲ ζωὴ μου,
γιὰ σέναν ἐγεννήθηκε στὸν κόσμον τὸ κορμί μου. 1400
Οἱ ὁμορφιές σου ἔτοιαις λογιῆς τὸ φῶς μ' ἐτριγυρίσα,
κι' ἔτοιαις λογιῆς οἱ ἐρωτιές ἐκεῖ σ' ἐζγουγραφίσα,
πού σ' ὅποιον τόπο κι' ἄ στραφῶ, τὰ μάτια ὅπου γυρίσου,
πράμ' ἄλλο δὲ μπορῶ νὰ δῶ παρὰ τὴ στόρησή σου.
Κι' ἄς εἶσαι ἔς τοῦτο θαρρετή, πῶς ὄντεν ἀποθαίνω, 1405
χαιρετισμὸ νὰ μοῦ ἄπεμπες τὴν ὥρα κείνη, γιαίνω.

ΠΟΙΗΤΗΣ

Δὲν ἔμπορεῖ μπλιὸ ἢ Ἄρετὴ ἔτοῦτα ν' ἀπομένη
κι' ἄγκουσεμένη βρῖσκεται καὶ ξεπεριορισμένη,
καὶ λείει του νὰ μὴ μιλή, πλιότερα μὴ βαραίνη
μὰ λαβωμένη τς ἐρωτιᾶς, τοῦ πόθου ἀρρωστημένη. 1410

ΑΡΕΤΟΥΣΑ

Τὰ λόγια σου, Ερωτόκριτε, φαρμάκιν ἐβαστοῦσα,
κι' οὐδ' ὄλιζα οὐδ' ἀνίμενα τ' αὐτιά μου ὅ,τι σ' ἀκοῦσα·

Ερωφίλη 1

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἄπο τοῦ Ἄδη με ἀστραπὲς καὶ βροντὲς καὶ ταραχὴ μεγάλη

ΣΑΡ. Ἡ ὄψις καὶ ἀνελεύπητη καὶ σκοτεινὴ θεωρία μου
καὶ τὸ δραπάνι ὅπου βαστῶ, καὶ τοῦτα τὰ γδεμνά μου
κόκκαλα, κ' οἱ πολλὲς βροντὲς κ' οἱ ἀστραπὲς ὀμάδι
ὅπου τὴ γῆν ἀνοίξασι κ' ἐβγήκα ἀπὸ τὸν Ἄδη,
ποιός εἰμαι μοναχά τινε, δίχως μιλιά, μποροῦσι
να φανερώσου σήμερο σ' ὄσους με συντηροῦσι.
Μ' ὄλον ἐτοῦτο πεθεμῶ γιὰ πλιὰ θαράπειή μου,
ποιός εἰμαι να σὰς δηγηθῶ καὶ ποιὰ ναι ἢ μπόρεσή μου.
Ἐγώ μαι ἐκεῖνος τὸ λοιπὸ ἀπ' ὄλοι με μισοῦσι
καὶ σκελοκάροδη καὶ τυφλὸ κα ἄπονο με λαλοῦσι
ἐγώ μαι ἀπὸ τσι βασιλιούς τσι μπορεμένους οὔλους,
τσι πλούσους καὶ τσ' ἀνήμπορους, τσ' ἀφέντες καὶ τσι δούλους,
τσι νέους καὶ τσι γέροντες, μικρούς καὶ τσι μεγάλους,
τσι φρόνιμους καὶ τσι λολούς κα ὄλους τσ' ἀθρώπους τσ' ἄλλους,
γιαμιά γιαμιά, ὄντε μοῦ φανεῖ, ρίχτω καὶ θανατώνω,
κ' εἰς τὸν ἄθῳ τση νιότης τως τσι χρόνους τως τελειώνω.
Λεῖψω τσι δόξες καὶ τιμές, τὰ ὀνόματα μαυρίζω,
τσι δικασίνες διασκορπῶ καὶ τσι φιλιές χωρίζω
τσ' ἄγριες καρδιές καταπονῶ, τσι λογισμούς ἀλλάσσω,
τσ' ὀλπίδες ρίχνω σ' μιὰ μερά, καὶ τσ' ἔγνοις κατατάσσω
κ' ἐκεῖ ὅπου με πολὺ θυμὸ τὰ μάτια μου στραφοῦσι,

Ερωφίλη 2

χώρες χαλοῦν ἀλάκρες, κόσμοι πολλοὶ βουλοῦσι.
Ποῦ τῶν Ἑλλήνων οἱ βασιλεῖς, ποῦ τῶν Ῥωμαίων οἱ τότες
πλοῦτες καὶ μορφεύμενες χώρες, ποῦ τότες γνώσεις
καὶ τέχνες, ποῦ ἔναι οἱ δόξες τῶς; Ποῦ σήμερον ἐκεῖνες 2;
στ' ἄρματα κ' εἰς τὰ γράμματα οἱ ξακουστές Ἀθῆνες;
Ποῦ ἔναι ἡ Καρτάγο ἡ δευατὴ κ' οἱ πολεμάχοι οἱ ἀξιο
τῆς Ρώμης, ποῦ τὰ κέρδητα τὰ ἕχουσιν ἀποτάξει;
Ποῦ τ' Ἀλεξάντρον ἡ ἀντιρεία κ' ἡ μόρφεσή του ἡ πλῆσα;
Ποῦ τῶν Καισάρων οἱ τιμές, ἀπὸ τὸν κόσμον ὄρῃσα; 30
Ὅλα χαλάσαν ἀπὸ μέ κι ὄλα ἀπὸ μέ διαβήκα,
χῶμα γετήκα ἀρήριστο κ' εἰς λησμονιάν ἐμπήκα.
Γιαῦτος λοιοῖ ἔναι ὅσοι θαρροῦ μέ κόπο γῆ μέ γνώση
νὰ κάμουν τὴ χέρα μου νὰ μὴ μπορὰ τελειώσει
τὰ ὀνόματά τῶς, γράφοντας στὸν κόσμον παραμύθια 35
κι ἄλλα πολλὰ καμώματα φοματινὰ κι ἀλήθια.
Λαλιότεροι ὅσοι ἀθάνατοι λογιάζον ν' ἀπομείνουν
ὄν κάμουν κέρδητα πολλὰ κι ἀρίστητα πλουτήντων
τό'να καὶ τ' ἄλλον ἀπὸ μέ χάνεται καὶ τελειώνει,
τό'να καὶ τ' ἄλλον οἱ καιροὶ χαλοῦσιν κ' οἱ χρόνοι. 40
Ποῦ τῶν Χαλδαίων τὰ γράμματα, ποῦ κείνοι ἀπὸ λογιάζα
νὰ μείνουν ἀθάνατοι, γιὰ κείνον ἐσπουδάξα
μέ τόσο κόπο, τῶν ἄλλῶ νὰ γράφον τσι πολέμους,
γῆ κείνοι ἀπὸ σκορπούσανε τὰ πλοῦτη στὸς ἀνέμους;
Ποῦ τόση μεγαλότητα, ποῦ ἔναι τὰ πλοῦτη τότες 45
τὰ ἕχεν ἐκεῖνη ἡ ξακουστή καὶ μορφεμένη χώρα
τῆς Σεμεράμης; Πέτε μου, ποῦ κείνοι τῆς οἱ μεγάλοι
σοφοί, ποῦ τόσοι τῆς ἀρχοντες καὶ τόσοι δοῦλοι τῆς ἄλλοι;
Μ' ἀπείς στὴ γῆ δὲ φαίνονται μὴδ' ἔναι τὰ κορμιά τῶς.
κιάς πέτε μου ἕνα σήμερον ἀπὸ τὰ ὀνόματά τῶς. 50
Πέτε μου ποιοὶ ἐκοπιάσαν κ' ἐκτίσαν τὰ κολόσσα,
ποιοὶ ἐπεμαζώσαν τὰ βουτιὰ κ' ἐμεσοξετελειώσαν

Ερωφίλη 3

τὸν πύργον ἐκεῖνο τῆ Βαβέλ, γῆ ποιοί' ἤχασινε κάμει
τοῦτες σὰς τσί πυράμιδες, μέρα καὶ νύκτα ἀντάμι
κοπιάζοντας τόσα εὐκαιρα; Πέτε ἕναν ἀπὸ κείνα 55
τὰ ξακονστά τω ὄνόματα, νὰ δοῦμε ἂν ἀπομείνα,
σὰν ἐλογιάζα, ἀθάνατα: ὅλοι, κι αὐτεῖνα ὁμάδι
μὲ τὰ κορμιά τως βρίσκονται θαμμένα μὲς στὸν Ἄδη.
Μὰ γιάντα ξένα καὶ παλιὰ ν' ἀναθιβάνω τώρα
ξόμπλια, μακρὰ ποὺ λείπουνσιν ἐκ τῆ δικῆ σὰς χώρα; 60
Ποῦ ν' αἶ, μοῦ πέτε, σήμερο τόσοι δικοὶ ἀκριβοὶ σὰς,
ποῦ τόσοι ἀγαπημένοι σὰς καὶ φίλοι μπιστικοὶ σὰς,
ποῦ τόσοι νιοὶ τῆ χώρας σὰς, ποῦ ν' κείνοι ὁποῦ γυρίζα
κ' ἐμοσκοραῖνα τὰ στενά, καὶ πόθον ἐμυρίζα;
Ποῦ ν' κείνοι ἀπὸ τὰ χεῖλη τως τὸ μέλι ἐκματοῦσα 65
κ' ἡ νύκτα μέρα νὰ γενεῖ νὰ κάμουν ἐμποροῦσα;
Φτωχοὶ στὸ λάκκο κατοικοῦ, βουβοὶ μὲ δίχως στόμα,
ψυχῆς γδυμνῆς δὲν ξεύρω ποῦ, στή γῆ λιγάκι χῶμα.
Μ' ὄλον ἐτοῦτο μηδὲ γεῖς ποτὲ στὸ νοῦ τον βάνει 70
πῶς εἰς τὸν Ἄδη θὰ διαβεῖ, πῶς ἔχει ν' ἀποθάνει·
κι ὡσὰν τοῦ κόσμου νὰ ἤχασινε νὰ μείνου κληρονόμοι,
μηδένα πράμα ἐμπόρεσε νὰ τσί χορτάσει ἀκόμη.
Ἦ πλησα κακορίζικοι, καὶ γιάντα δὲ θωροῦσι
τσί μέρες πῶς διαβαίνουνσι, τσί χρόνους πῶς περνοῦσι!
Τ' ὄψες ἐδιάβη, τὸ προχθὲς πλιὸ δὲν ἀνιστορᾶται, 75
σπίθα μικρὴ τὸ σήμερο στὰ σκοτεινὰ λογαῖται.
Σ' ἕναν ἀνοιγοσφάλισμα τῶν ἀμματιῶ ἀποσώνω,
καὶ δίχως λύπηση κιαμιὰ πάσ' ἄθροπο σκοτώνω·
τὰ κάλλη σβήρω, κι ὁμορφο πρόσωπο δὲ λυποῦμαι,
τσί ταπεινὸς δὲ λεημονῶ, τοὺς ἄγριους δὲ φοβοῦμαι· 80
τοὺς φεύγω, φτάνω γλήγορα, τοὺς μὲ ζητοῦ, μακραίνω,
καὶ δίχως νὰ μὲ κράζουσι, συχινὰ σ' τσί γάμους μπαίνω,
κι ἀρπῶ νυφάδες καὶ γαμπρούς, γέροντες καὶ κοπέλια,

Μοιρολόγια

Λυπητερά τραγούδια που αναφέρονται στο θάνατο → απευθύνονται στο εκλιπόν συγγενικό πρόσωπο (μάνα, πατέρα, αδερφό-ή, σύζυγο, γιο, κόρη) κι άλλοτε στον ίδιο το Χάρο ή το Νάδη.

Μοιρολόι 1

Δεκαπεντασύλλαβος ανομοιοκατάληκτος στίχος αφιερωμένο στη μεγάλη συμφορά της Κανάκαινας, από το Ασκύφου Σφακίων, που σκότωσαν τους τρεις της γιους.

*«Χριστέ και να κατέβαινε βρύση απ' τη Μαδάρα
να πορπατεί κλιτά, κλιτά, να 'ρχεται αγάλι, αγάλι,
να βρει τσι γούρνες εύκαιρες να μπει να τσι γεμίσει
να πλύνουν οι ανύπλητες, να πλύνουν κι οι πλυμένες,
να πλύνει κι η Κανάκαινα τα ματωμένα ρούχα.»*

Μοιρολόι 2

Δεκαπεντασύλλαβος ομοιοκατάληκτος στίχος → μοιρολόι που τραγούδησε η Βίγλαινα από τα Σφακιά για το γιο της, που ήταν βοσκός και καθώς κυνηγούσε, γκρεμίστηκε στα πλευρά του φαραγγιού της Σαμαριάς (Όπως έπεφτε σκοτωμένος στο χάος, πιάστηκε σε κλαδιά και έμεινε μετέωρος).

«Έθαψα 'γω κι απ' αρρωσιά, έθαψα κι από μπάλα

πέντε 'σαν κι αποθάνασι ούλα μισά, μεγάλη.

Σα το δικό σου τον καημό, άλλο καημό δεν είχα

να σε θωρώ να κρέμεσαι τη μέρα και τη νύχτα.

Πνιγμός, γκρεμνός του τσιφτελή, του τυχερού είν' η σφαίρα,

μα 'σένα σου 'τανε γραφτό να λιώσεις στον αέρα.»

Ταμπαχανιώτικα

- ❖ Αστικά νταλκαδιάρικα τραγούδια της Κρήτης στα οποία συνδυάζονται αρμονικά η κρητική λαϊκή μουσική με τη μικρασιάτικη και τη ρεμπέτικη.
- ❖ Αποδίδονται με μπουλγαρί ή λαούτο.
- ❖ Ιδιαίτερα δημοφιλή την περίοδο του Μεσοπολέμου στα Χανιά, το Ρέθυμνο και το Ηράκλειο.
- ❖ Τα παλαιότερα ταμπαχανιώτικα εντοπίζονται στα Χανιά (π.χ. «Σταφιδιανός» του εξωμότη Κρητικού Μεχμέτ Μπέη Σταφιδάκη).
- ❖ Ταμπαχανιώτικα > ταμπάκηδες, βυρσοδέψες, ταμπάχανα.

Οι κρητικές μελωδίες - ταμπαχανιώτικα

http://apopseiskaieikones.blogspot.com/2017/01/blog-post_25.html

<https://rembetiko.gr/t/%CF%84%CE%B1-%C2%AB%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%C2%BB-%CF%84%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%8D%CE%B4%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%BA%CF%81%CE%AE%CF%84%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%8C%CF%87%CE%B9-%CF%84%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%B1%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B1/6261>

Μάθημα 8

<https://www.youtube.com/watch?v=pDNAim3oano>

<https://www.youtube.com/watch?v=w6rdjhrVcmM>

<https://www.youtube.com/watch?v=gNRStQpEPsM&list=RDCQIMklbe62s&index=2> (Ξυλούρηδες)

https://www.youtube.com/watch?v=bp_R4JMD_gc (Γιακουμάκηδες)

https://www.youtube.com/watch?v=yUtKHiUe_HY

<https://www.youtube.com/watch?v=OpFaiT16Udw>

<https://www.youtube.com/watch?v=3dQymHPj7rc> (Βάμβουκας)

Μορφολογία - σύνταξη

❖ Το άρθρο εμφανίζει τύπους όπως *τση* (της) και *τσι* (τους/τις).

❖ Σε αρκετές λέξεις προστίθεται το πρόθημα *α-* ή *ο-*:

αζώντανος (ζωντανός), *αμοναχός* (μοναχός), *αδυνατός* (δυνατός), *οφέτος* (φέτος), *οπέρσις* (πέρσι), *ογλήγορα* (γρήγορα).

❖ Απαντά η ρηματική κατάληξη σε *-ομε*: *κάνομε* (κάνουμε), *έχομε* (έχουμε).

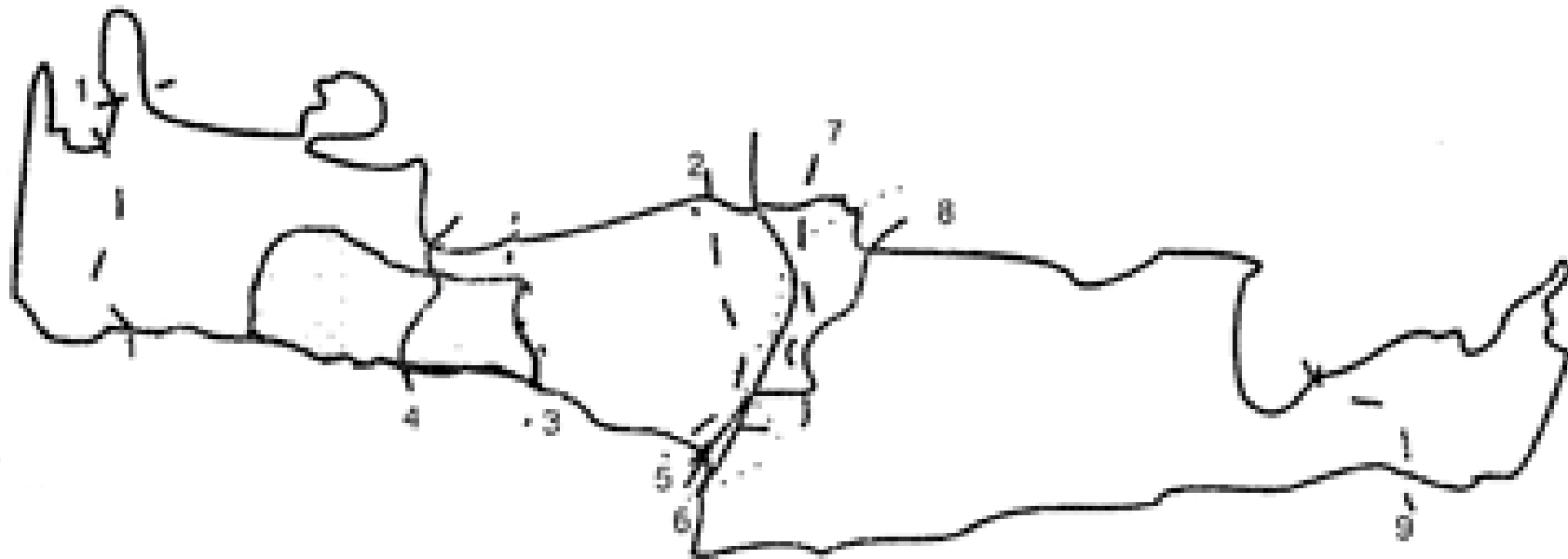
Μορφολογία

- ❖ Απαντούν ρήματα με την κατάληξη -εύγω (ΚΝΕ -εύω): χορεύγω, δουλεύγω.
- ❖ Ο μέλλοντας σχηματίζεται συχνά με το μόριο να + ρήμα + ρ. θέλω (ως γραμματικοποιημένο δείκτη): να πάω θέλω «θα πάω», να φάμε θέλει «θα φάμε».
- ❖ Σε πολλά ρήματα η συντελεσμένη όψη δηλώνεται με -ξ-: θα τραγουδήξω (θα τραγουδήσω), τραγούδηξα (τραγούδησα).

Σύνταξη

Παρατηρείται επίταξη του εγκλιτικού τύπου της αντωνυμίας (ρωτώ σε: σε ρωτάω), έχουμε όμως πρόταξη της αντωνυμίας στην προστακτική, όταν προηγείται το αντικείμενο (*ένα γαφέ μου κάμε*: κάμε μου έναν καφέ).

Ισόγλωσσοι

Η κρητική γλώσσα σήμερα

- ❖ οι μελέτες που αφορούν την κρητική διάλεκτο → ιστορικού προσανατολισμού + αποτελούν κυρίως συλλογές διαλεκτικού υλικού.
- ❖ Στόχος όχι η διερεύνηση της σύγχρονης διαλεκτικής χρήσης, αλλά η εντοπισμός των αποκλίσεων (κυρίως σε φωνητικό-φωνολογικό, μορφολογικό και λεξιλογικό επίπεδο) από την ΝΕ καθώς και τη σύνδεση των διαλέκτων με παλαιότερες φάσεις της ελληνικής (αρχαία, ελληνιστική κοινή, βυζαντινή)

Η κρητική γλώσσα σήμερα

- ❖ Ανάγκη συλλογής σύγχρονου υλικού για τη μελέτη της διαλέκτου αυτής με βάση τις σύγχρονες μεθοδολογικές προσεγγίσεις της διαλεκτολογίας και της κοινωνιογλωσσολογίας.
- ❖ Υποστηρίζεται ότι, όπως και οι υπόλοιπες νεοελληνικές διάλεκτοι και ιδιώματα, έτσι και η Κρητική (όπως τουλάχιστον είναι καταγεγραμμένη και γίνεται αντιληπτή από τις σχετικές μελέτες) βρίσκεται σε υποχώρηση λόγω της επικράτησης της ΝΕ.

Η κρητική γλώσσα σήμερα

- ❖ Αξιοσημείωτη είναι η χρήση της κρητικής διαλέκτου από ελληνόφωνους μουσουλμανικούς πληθυσμούς στις παραλιακές περιοχές της Τρίπολης του βορείου Λιβάνου και στο χωριό Χαμεντίγιε της νότιας Συρίας
- ❖ Πρόκειται για περίπου 7.000 άτομα, μετανάστες τρίτης έως και πέμπτης γενιάς, που χρησιμοποιούν την κρητική κυρίως στον προφορικό τους λόγο.

Η κρητική γλώσσα σήμερα

- ❖ Απόγονοι των μουσουλμάνων της Κρήτης που εγκατέλειψαν το νησί κατά το διάστημα 1866-1897, δηλαδή από το ξέσπασμα της τελευταίας κρητικής επανάστασης κατά της οθωμανικής αυτοκρατορίας μέχρι την έναρξη του ελληνοτουρκικού πολέμου.
- ❖ Οι πληθυσμοί αυτοί εξακολουθούν να διατηρούν την εθνοτική τους συνείδηση, τα έθιμα και της παραδόσεις της Κρήτης και επιθυμούν σχέσεις τόσο με το νησί όσο και με τη μητροπολιτική Ελλάδα εν γένει.

<https://www.youtube.com/watch?v=9kEAvnbHpM4>

<https://www.youtube.com/watch?v=FQfzxQNAEKg>

<https://www.neakriti.gr/article/eidiseis/1230988/syrioi-prosfyges-epistrefoyn-stin-patrida-toys-tin-kriti/>

<https://www.youtube.com/watch?v=87hq3K2e2x4>

<https://www.youtube.com/watch?v=9kEAvnbHpM4&t=5s>

<https://www.youtube.com/watch?v=FQfzxQNAEKg>

Η κρητική γλώσσα σήμερα

- ❖ Εκτός του ελλαδικού χώρου, η κρητική διάλεκτος μιλιέται από μουσουλμάνους κρητικούς, οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν το νησί το 1923 με την ανταλλαγή πληθυσμών και εγκαταστάθηκαν σε άλλα μέρη της Μεσογείου, όπως είναι η Σμύρνη, τα Μοσχονήσια, το Αδραμύτι και τα Άδανα της Τουρκίας.

Γλωσσική ιδεολογία - στάσεις

Γλωσσική ιδεολογία - στάσεις

- ❖ Αμφιλεγόμενες στάσεις
- ❖ Γλωσσικές ποικιλίες: σημαντικές ως μνημεία πολιτισμικής κληρονομιάς, όχι όμως ως εργαλεία γλωσσικής επικοινωνίας

Σχόλια φοιτητών

ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ ΤΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ ΤΟΥΣ

- Ο πατέρας λέει τα κορίτσια δεν είναι ωραίο να μιλάνε έτσι
- Δεν βγαίνει να μιλάω έτσι με όλους, μόνο με συντοπίτες
- Δεν την έχω κατακτήσει πλήρως
- Κάποιοι μας λένε “χωριάτες”
- Δε μου αρέσει η διάλεκτός μου
- Όταν μιλάω με τη διάλεκτο μου φαίνομαι αστεία
- Γιατί να τη χρησιμοποιήσω όταν μπορώ να μιλάω και χωρίς αυτήν;
- Δεν τη χρησιμοποιώ γιατί δε την υποστηρίζω σαν άτομο

Σχόλια φοιτητών

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ/ ΔΕ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

- Θα μπερδευτούν τα παιδιά, θα δημιουργηθεί σύγχυση
- Είναι πολλές και δεν είναι εφικτό
- Δε θα διδάσκεται σωστά η ΚΝ και οι κανόνες της μετά
- Όχι γιατί τα παιδιά θα δέχονται bullying
- Δε γίνεται να διδαχθούν γιατί είναι προφορικές μόνο
- Δεν είναι εύκολο να διδαχθούν
- Είναι απλά τρόποι ομιλίας ενός τόπου και δε χρειάζεται να διδάσκονται
- Η ΚΝΕ είναι πιο εύκολη

Σχόλια φοιτητών

- Όχι στο σχολείο, μόνο σε κλάδους γλωσσολογίας χρειάζεται
- Είναι δύσκολο ειδικά σε μαθήματα όπως η έκθεση επειδή οι διάλεκτοι δεν έχουν σαφείς γραμματικούς κώδικες
- Οι διάλεκτοι είναι πιο λαϊκές, τα παιδιά πρέπει να μαθαίνουν σωστά ελληνικά
- Ο γλωσσικός κώδικας πρέπει να είναι ομογενοποιημένος, το γλωσσικό σύστημα να είναι 'σταθερό' με 'καθολικά' γλωσσικά χαρακτηριστικά και όχι αντιπαραθέσεις
- Οι διάλεκτοι είναι χαρακτηριστικό μίας περιοχής ενώ η ΚΝ της χώρας όλης
- Να γίνει προσπάθεια αφομοίωσης και όχι διδασκαλία
- Όχι. Πως θα αξιολογείται ο γραπτός λόγος από έναν μη διαλεκτόφωνο;

Σχόλια φοιτητών

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΥΠΟ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΙ

- Μόνο αν υπάρχουν διαλεκτόφωνοι μαθητές
- Να διδάσκεται μόνο η διάλεκτος της περιοχής
- Μόνο να υπάρχει μια ενημέρωση για αυτές αλλά να μη διδάσκονται κανονικά
- Το σχολείο απλά να μη δημιουργεί φραγμούς αλλά όχι να διδάσκονται
- Να υπάρχουν απλά κάποιες αναφορές δευτερογενείς κυρίως για ιστορικούς λόγους
- Μόνο στα δημόσια σχολεία
- Μόνο σε επίπεδο ετυμολογίας (προέλευση λέξεων, συσχετισμός με την ΚΝΕ)
- Μόνο σε επίπεδο προφορικού λόγου
- Μόνο αν θέλουν οι μαθητές

Προτάσεις ενσωμάτωσης των διαλέκτων στην εκπαίδευση

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση:

- ❖ κείμενα μαζικής κουλτούρας, όπως για παράδειγμα, διαφημίσεις και τηλεοπτικές σειρές
- ❖ σύνταξη και επεξεργασία μαντινάδας
- ❖ έρευνα πεδίου

Προτάσεις ενσωμάτωσης των διαλέκτων στην εκπαίδευση

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση:

- ❖ μελέτη αυθεντικών κειμένων
- ❖ Επεξεργασία ψηφιακών μέσων και πλατφορμών
- ❖ συσχετιστική μελέτη διαφορετικών ποικιλιών

Διδακτικές εφαρμογές

<http://www.lmgd.philology.upatras.gr/index.php/el/>

<http://www.vocalect.eu/>

<http://mohi.edc.uoc.gr/>

<https://lexikolefkadas.gr/>

<http://registries.dyas-net.gr/gr/collection/4117>

http://cappadocian.upatras.gr/el?fbclid=IwAR1_GEzK4tbhK4jy3QCw2AjwZ70a70v8A7sMScEb60s7niqR3LZUM08bl9g

<http://www.tsakoniararchives.gr/>

<https://www.searchculture.gr/aggregator/portal/collections/EPontMel>

<http://www.academyofathens.gr/el/library/digital>

<http://lexcy.library.ucy.ac.cy/>

<https://www.cyslang.com/>

Σύνοψη

Ζωντανή γλώσσα – αλλάζει και μετασχηματίζεται

Μητρική γλώσσα – μεθοδολογία της διδασκαλίας

Γλωσσική ποικιλία ίσης αξίας με την ΝΕ – πώς δημιουργήθηκε η ΝΕ;

Ομοιότητες & διαφορές μεταξύ διαλέκτων και αυτών με την ΝΕ

Γλώσσα και ιδεολογία/ πολιτική

Γλωσσική επαφή → αε, αραβική, βενετσιάνικη, τουρκική, γαλλική, εβραϊκή

Γλωσσική αλλαγή

Γλωσσικός/ κοινωνικός/ πολιτισμικός μετασχηματισμός

Θέματα διαπολιτισμικότητας

*Λαός που την παράδοση χάνει και
δεν θυμάται
Στο λήθαργο του μαρασμού
παντοτινά κοιμάται*

ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΑΝΤΙΝΑΔΑ

Σας ευχαριστώ θερμά!

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Ανδριώτης, Νικόλαος. 1992. *Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας (Τέσσερις μελέτες)*. Θεσσαλονίκη.

Αρχάκης, Α., Α. Φτερνιάτη & Β. Τσάμη 2015. Η γλωσσική ποικιλότητα σε κείμενα μαζικής κουλτούρας: προτάσεις διδακτικής αξιοποίησής της. Στο Μαρίνα Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός, 67-94

Chambers, Jack & Trudgill, Peter. 2011. *Διαλεκτολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Δελβερούδη, Ρέα. 2001α. *Γλώσσα και διάλεκτος*. Ανακτημένο από http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_a8/a_8_thema.htm

Δελβερούδη, Ρέα. 2001β. *Γλωσσική ποικιλία*. Ανακτημένο από https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_a9/index.html

Drettas, Georges. 2000. Η ποντιακή διάλεκτος και η χρησιμότητά της στην παιδαγωγική της σύγχρονης Ελληνικής. Στο Αναστάσιος-Φοίβος Χριστίδης, Μαρία Αραποπούλου & Γιαννούλα Γιαννουλοπούλου (επιμ.) *Η Ελληνική Γλώσσα και οι Διάλεκτοί της*. Αθήνα: Υ.Π.Ε.Π.Θ. & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 35-42.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Κακριδή-Φερράρι, Μαρία. 2007. *Στάσεις Απέναντι στη Γλώσσα*. Ανακτήθηκε 18-3-2020 από http://www.greeklanguage.gr/greekLang/studies/history/thema_03/index.html

Κακριδή, Μαρία, Κατή, Δήμητρα, & Νικηφορίδου, Κική. 1999. Γλωσσική ποικιλία και σχολική εκπαίδευση. *Γλωσσικός Υπολογιστής*, 1, 103-112.

Καμπάκη-Βουγιουκλή, Πηνελόπη & Δούρου, Χρυσούλα. 2015. Το γλωσσικό ιδίωμα του Σουφλίου: γλωσσικές συμπεριφορές μαθητών Λυκείου σε εκπαιδευτικό περιβάλλον. Στο Μαρίνα Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός, 95-116.

Καραντζή-Ανδρειωμένου, Χρυσούλα. 2011. Γλωσσικές ποικιλίες και εκπαίδευση: Όψεις της ελληνικής εμπειρίας. Στα Πρακτικά του 6ου συνεδρίου Ιστορίας της Εκπαίδευσης. Πάτρα: Παν/μιο Πατρών. 446-454.

Κασκαμανίδης, Γιάννης & Ντίνας, Κώστας. 2004. Γλωσσική «ανακύκλωση»: Η παιδαγωγική και διδακτική αξιοποίηση των νεοελληνικών διαλέκτων. Η περίπτωση της ποντιακής. *Γλώσσα*, 58, 7-25.

Κατσούδα, Γεωργία. 2016. Διαλεκτική εκπαίδευση και διδασκαλία της ξένης γλώσσας: παραδείγματα από τα ιδιώματα της Μυτιλήνης. *Μέντορας*, 14, 111-124.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Καψάσκη, Αγγελική, & Τζακώστα, Μαρίνα. 2016. Στάσεις καθηγητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη χρήση και τη διδασκαλία των νεοελληνικών διαλέκτων στο σχολείο. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 36, 161-174.

Κοντοσόπουλος, Νικόλαος. 1969. *Γλωσσογεωγραφικά Διερευνήσεις εις την Κρητικήν Διάλεκτον*. Αθήναι: Η εν Αθήναις Επιστημονική Εταιρία.

Κοντοσόπουλος, Νικόλαος. 1983-84. La Grèce du τι et la Grèce du είντα, *Γλωσσολογία*, 2-3, 149-162

Κοντοσόπουλος, Νικόλαος. 2000. *Διάλεκτοι και Ιδιώματα της Νέας Ελληνικής*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Κοντοσόπουλος, Νικόλαος. 1988-2006. *Γλωσσικός Άτλας της Κρήτης*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Κορρέ, Ειρήνη. 2015. Οι νεοελληνικές διάλεκτοι στη γλωσσική διδασκαλία: Δυνατότητες και προοπτικές. Πρακτικά του πανελλήνιου γλωσσολογικού συνεδρίου *Γεωγραφικές και κοινωνικές ποικιλίες της νέας ελληνικής γλώσσας και η παρουσία τους στην εκπαίδευση. Τζαρτζάνεια 2012*. Βόλος, 93-104.

Μαγαλιού, Λαμπρινή. 2000. *Γλωσσικές Προκαταλήψεις Εκπαιδευτικών. Θεωρητική Προσέγγιση και Εμπειρική Έρευνα*. Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.

Μηνάς, Κωνσταντίνος. 2004. *Μελέτες Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δάρδανος.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Μιχάλης, Αθανάσιος. 2005. Οι Νεοελληνικές διάλεκτοι και η διδασκαλία τους. Στο *Άνθη Φιλίας* (τιμητικό αφιέρωμα στον καθηγητή Κωνσταντίνο Μηνά) Αθήνα: Διεθνές Κέντρο λογοτεχνών και μεταφραστών Ρόδου «Κύματα των τριών θαλασσών», 267-278.

Μοσχονάς, Σπύρος. 2002. Κοινή γλώσσα και διάλεκτος. Το ζήτημα της γλωσσικής διμορφίας στην Κύπρο. *Νέα Εστία*, 151(1745), 898-928.

Μοσχονάς, Σπύρος. 2005. *Ιδεολογία και Γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης.

Μπασλής, Γιάννης. 2012. *Εισαγωγή στη Σύγχρονη Διαλεκτολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Μπασλής, Γιάννης. 2017. *Κοινωνιογλωσσολογία. Μικρή Εισαγωγή*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Ντίνας, Κ. 2004. Γραμματισμός - πολυγραμματισμοί και διαπολιτισμική διδασκαλία. Στο Παντελής Γεωργογιάννης (επιμ.) *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο*. Πάτρα: Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, 193-206.

Ντίνας, Κωνσταντίνος. 2015. Η αξιοποίηση της διαλεκτικής ποικιλίας στο πλαίσιο της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού. Η εμπειρία μιας διδακτικής απόπειρας. Στο Μαρίνα Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός, 67-186.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Ντίνας, Κωνσταντίνος & Ζαρκογιάννη, Εύα. 2009. *Διδακτική αξιοποίηση των νεοελληνικών διαλέκτων. Η περίπτωση του ιδιώματος Αφάντου Ρόδου*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Πάγκαλος, Γεώργιος. 1955. *Περί του Γλωσσικού Ιδιώματος της Κρήτης*. (Α΄ τόμος). Αθήνα.

Παντελίδης, Νικόλαος. 2007. Κοινή δημοτική: παρατηρήσεις στην διαδικασία διαμόρφωσής της. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 17, 337-347.

Παντελίδης, Νικόλαος. 2015. Σχετικά με το ιδιωματικό υπόβαθρο της Κοινής Νεοελληνικής. Στο Γεώργιος Ανδρουλάκης (επιμ.) *Πρακτικά του του Γλωσσολογικού Συνεδρίου '4^α Τζαρτζάνεια – Οι Γεωγραφικές και Κοινωνικές Ποικιλίες της Νέας Ελληνικής Γλώσσας και η Παρουσία τους στην Εκπαίδευση*. Βόλος, 41-50.

Παντελίδης, Νικόλαος. Υπό δημ. Στα ίχνη της νεοελληνικής κοινής: η μαρτυρία των γραμματικών του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Στα *Πρακτικά του 1^{ου} Συνεδρίου για την Κοινή, τις Κοινές και την Διαμόρφωση της Κοινής Νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών – Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.

Παπαναστασίου, Γεώργιος. 2015. Η σημερινή κατάσταση των νεοελληνικών διαλέκτων. Στο Μαρίνα Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός, 3-48.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Πλαδή, Μαρία. 2001. Γλωσσικές στάσεις και διαλεκτική υποχώρηση. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 21, 618-629.

Πλαδή, Μαρία. 2008. *Διαλεκτικές Συμπεριφορές σε Παιδιά Τυπικής Ανάπτυξης στο Πυργί της Χίου και στο Λιτόχωρο Πιερίας: Γλωσσικές Συμπεριφορές Διαλεκτόφωνων Παιδιών Τυπικής Ανάπτυξης σε Εκπαιδευτικό Περιβάλλον*. Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Πλαδή, Μαρία, Οκαλίδου, Αρετή & Παπαγεωργίου, Βιργινία. 2011. Διαλεκτική παρείσφρηση στον προφορικό και γραπτό λόγο μαθητών τυπικής ανάπτυξης στο Πυργί Χίου και στο Λιτόχωρο Πιερίας: Προς μια τυπολογία της γλωσσικής συμπεριφοράς των διαλεκτόφωνων μαθητών. *Γλωσσολογία*, 19, 23-31.

Πολάκη, Μαρία. 2016. Προτάσεις ενσωμάτωσης της κρητικής διαλέκτου στη διδασκαλία. Προφορική ανακοίνωση στο 7^ο Διεθνές Συνέδριο Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας και Γλωσσολογικής Θεωρίας. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Πολάκη, Μαρία & Μπεϊκάκη, Κασσάνδρα. 2018. *Περιγραφική Αποτύπωση των Γνωρισμάτων της Κρητικής Διαλέκτου βάσει Αυθεντικού Γλωσσικού Υλικού – γλωσσικά παιχνίδια*. Ρέθυμνο: Πειραματικό Λύκειο Ρεθύμνου.

Πολίτης, Λίνος. 1991. *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Ράλλη, Αγγελική. 2011. Πρόλογος. *Working Papers in Linguistics*, 2.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Σίντος, Φίλιππος. 2015. *Εναισθητοποίηση των Παιδιών σε Θέματα Γλωσσικής Ποικιλίας (Γεωγραφικής, Κοινωνικής, Φυλετικής)*. Χειρόγραφο. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Στρατιδάκης, Χ. & μαθητές. 2007. *Ευχετήριες Μαντινάδες στο Κινητό Τηλέφωνο: Σχολιασμένη Έκδοση 325 Μαντινάδων*. Ρέθυμνο: Αυτοέκδοση.
- Στρατιδάκης, Χ. & μαθητές. 2008. *Καθαρογλωσσίδα: Σχολιασμένη Έκδοση 170 Κρητικών Γλωσσοδετών*. Ρέθυμνο.
- Σφακιανάκη, Άννα & Τζακώστα, Μαρίνα. 2018. Τεχνικές καταγραφής και επεξεργασίας ομιλίας στο σχολείο στο πλαίσιο του εμπλουτισμού και της αξιοποίησης του Ψηφιακού Μουσείου Ελληνικής Προφορικής Ιστορίας. *Ηλεκτρονικά Πρακτικά του 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου «Εκπαίδευση και Πολιτισμός: Σχέσεις και Προοπτικές»*. Ηράκλειο: Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κρήτης.
- Τζαβάρας, Ξενοφών. 2007. Εκπαίδευση & νεοελληνικά ιδιώματα στη Ρόδο. *Ήρινα*, 1, 134-139.
- Τζαβάρας, Ξενοφών. 2011. Γλωσσική επαφή και εκπαιδευτική διαδικασία. *Σύνδεσμος Φιλολόγων Δωδεκανήσου*. Ανακτήθηκε από <http://filologoi.pblogs.gr/2011/04/x-tzabaras-glwssikh-epafh-kai-ekpaideftikhdiadikasia.html>.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Τζακώστα, Μαρίνα. 2014. Οι γλωσσικές ποικιλίες στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση: σκέψεις και προβληματική για το σχεδιασμό ενός προγράμματος διδασκαλίας. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 34, 406-414.

Τζακώστα, Μαρίνα. (επιμ.). 2015. *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός.

Τζακώστα, Μαρίνα. 2019. Στάσεις μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη χρήση και τη διδασκαλία των νεοελληνικών διαλέκτων στο σχολείο. *Γλωσσολογία*, 27, 43-56.

Τζακώστα, Μαρίνα. 2020. «Μια φορά κι έναν καιρό ήταν οι διάλεκτοι»: Μύθοι και πραγματικότητες σχετικά με τη χρήση και τη διδασκαλία των διαλέκτων στο σχολείο. *Revista de Estudos Hellenicos – Το Ελληνικό Βλέμμα*, 6, 33-41.

Τζακώστα, Μαρίνα. υπό προετ. *Γλωσσική Χρήση και Ιδεολογία: η Περίπτωση της Κυπριακής*. Χερσόγραφο. Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Τζακώστα, Μαρίνα & Κουφού, Κωνσταντίνα - Ειρήνη. 2019. Ενίσχυση της διαλεκτικής γλωσσικής συνειδητοποίησης μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μέσω ενός προγράμματος διδασκαλίας των νεοελληνικών διαλέκτων. Στο Αγγελική Ράλλη, Παναγιώτης Μπάρκας, Brian Joseph & Σταύρος Μπόμπολας (επιμ.) *Πρακτικά του 8^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας και γλωσσολογικής Θεωρίας*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών & Εργαστήριο Νεοελληνικών Διαλέκτων Τμήματος Φιλολογίας, 357-369.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Τζακώστα, Μαρίνα & Μπετεινάκη, Ελευθερία. 2018α. 'Κουλαντρίζοντας τσι διαλέκτους στο σχολείο': Η κρητική διάλεκτος ως εργαλείο γλωσσικής διδασκαλίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. *Revista de Estudos Hellenicos*, 4, – *Το Ελληνικό Βλέμμα*. ISSN 2526-3609.

Τζακώστα, Μαρίνα & Μπετεινάκη, Ελευθερία. 2018β. Η κρητική διάλεκτος ως εργαλείο γλωσσικής διδασκαλίας και πολιτισμικής αφύπνισης. Στο Μ. Σαματάς, Δ. Μυλωνάκης, Μ. Δαφέρμος & Α. Καστελλάκης (επιμ.), *Η Κρήτη στον 21ο αιώνα: Προβλήματα, Προκλήσεις και Προοπτικές*. Αθήνα: Πεδίο, 72-90.

Τζακώστα, Μαρίνα & Μπετεινάκη, Ελευθερία. 2019. Στάσεις φοιτητών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη χρήση και τη διδασκαλία των νεοελληνικών διαλέκτων στο σχολείο. Στο Αγγελική Ράλλη, Παναγιώτης Μπάρκας, Brian Joseph & Σταύρος Μπόμπολας (επιμ.) *Πρακτικά του 8^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας και γλωσσολογικής Θεωρίας*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών & Εργαστήριο Νεοελληνικών Διαλέκτων Τμήματος Φιλολογίας, 339-355.

Τζακώστα Μαρίνα, Πατσιάς Άγγελος, Σφακιανάκη Άννα, Κλειδής Γιώργος & Τσιγδινός Στέλιος. 2015. Πώς διαλεκτικοί θησαυροί ζωντανεύουν στο ελληνικό σχολείο: Η χρήση του Ψηφιακού Μουσείου Ελληνικής Προφορικής Ιστορίας στην εκπαίδευση. Στο Μ. Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg-Δαρδανός. 300-321.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Τριανταφυλλίδης, Μανόλης. 1938. *Νεοελληνική Γραμματική: Ιστορική εισαγωγή*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.

Τσιπλάκου, Σταυρούλα. 2007. Γλωσσική ποικιλία και κριτικός εγγραμματισμός: Συσχετισμοί και παιδαγωγικές προεκτάσεις. Στο Ηλίας Ματσαγγούρας (επιμ.) *Σχολικός Εγγραμματισμός: Λειτουργικός, Κριτικός και Επιστημονικός*. Αθήνα: Γρηγόρης, 465-511.

Τσιπλάκου, Σταυρούλα. 2015. Διδάσκοντας διάλεκτο σε ένα παιδαγωγικό πρόγραμμα κριτικού γραμματισμού: η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση της Κύπρου. Στο Μαρίνα Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός, 187-210.

Τσιπλάκου, Σταυρούλα & Χατζηιωάννου, Ξένια. 2010. Η διδασκαλία της γλωσσικής ποικιλότητας: μια διδακτική παρέμβαση. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 30, 617-629.

Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Νικολέττα & Θεοδωρόπουλος, Εμίλ. 2015. Η χρήση διαλεκτικών ποικιλιών στις σύγχρονες διαφημίσεις – ιδεολογικές προεκτάσεις. Στο Μ. Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός, 211-237.